

Kaupunkiympäristön toimialan ympäristöohjelma 2019–2021

Sisällys

1. Kaupunkistrategia, ympäristöpolitiikka ja sitoutuminen	2
1.1 Muuttuva toimintaympäristö	3
1.2 Ympäristöjohtamisen organisaatio ja toimenpiteiden integrointi toiminnan suunnitteluun	4
2. Toimintamalli ympäristöasioiden hallintaan	6
2.1 Ympäristötavoitteet	7
2.2 Periaatteet, ympäristötyön tekemisen toimintatavat	8
3. Toimenpiteet	9
3.1 Ympäristöjohtamisen kehittämisen toimenpiteet	9
3.2 Ympäristötietoisuuden lisäämisen, koulutuksen ja viestinnän toimenpiteet	10
3.3 Modernia ilmastovastuuta	10
3.3.1 Ilmastonmuutoksen hillintä	11
3.3.2 Ilmastonmuutokseen sopeutuminen	14
3.4 Kiertotalouden valmiuksien nostaminen	14
3.5 Kestävien hankintojen lisääminen	16
3.6 Monimuotoisuuden edellytysten parantaminen kaupunkiympäristössä	16
3.7 Terveellisen kaupunkiympäristön edistäminen	18
3.8 Ympäristöasioiden hallinnan työkalut ja niihin kohdistetut toimenpiteet	19
4. Raportointi	23
Liite 1. Ympäristönsuojelua ohjaavat ohjelmat, linjaukset ja määräykset	24

1. Kaupunkistrategia, ympäristöpolitiikka ja sitoutuminen

Kaupunkiympäristön toimialan ympäristöohjelma 2019–2021 määrittää toimialan yhteisen tahtotilan ja toimintatavan, joiden avulla toimialan ympäristötavoitteisiin voidaan paremmin vastata. Se parantaa organisaation kykyä ratkaista sille asetettuja haasteita ja parantaa toiminnan laatua, joka heijastuu asiakkaille asti.

Ympäristöohjelma konkretisoi kaupunkistrategian sisältöä ja painotuksia koskien ympäristöasioita. Ympäristöohjelman toimenpiteet kytketään osaksi toimialan strategista toiminnan ja talouden suunnittelua ja seurantaan. Ympäristöohjelman toteutusta seurataan johdon katselmuksissa, jonka yhteydessä toimenpiteiden kirjausta tai toteuttamisaikataulua voidaan tarkentaa. Ympäristöohjelma tullaan päivittämään laajamittaisesti seuraavan strategiakauden alussa, mutta sitä voidaan tarkentaa tarvittaessa vuosittain. Monien ohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteuttaminen jatkuu vielä strategiakaudella 2022–2025.

Helsingin kaupunkistrategia linjaa seuraavia ympäristöasioita:

- ilmastonsuojelu
- uusiutuva energia ja energiatehokkuus
- kestävä liikkuminen ja liikennejärjestelmän vähäpäästöisyys
- kiertotalous
- kaupunkiluonnon monimuotoisuus
- vesistöjen tila ja hulevesien hallinta

Lisäksi strategian mukaan ”Kokonaisvaltaisen taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden varmistaminen on kasvavan kaupungin tärkeimpiä tavoitteita”.

Kaupunkiympäristön toimiala toteuttaa myös Helsingin kaupungin ympäristöpolitiikkaa, jota tarkentavat ympäristönsuojelun osa-alueohjelmat on lueteltu luvussa 6. Osana kaupunkia, kaupunkiympäristön toimiala on sitoutunut toteuttamaan osa-alueohjelmissa asetettuja tavoitteita ja toimenpiteitä. Toteutukseltaan laaja-alaisin ja haasteellisin osa-alueohjelmista on Hiilineutraali Helsinki 2035 –ohjelma, joka hyväksyttiin kaupunginhallituksessa syksyllä 2018. Kaupunkiympäristön toimiala tähtää hiilineutraaliuteen omien suorien päästöjen osalta aiemmin ja tätä varten laaditaan selvitys muun muassa tarkemmista kustannuksista vuonna 2019.

Kaupunkiympäristön toimiala sisältää kaupunkirakenteen koko kirjon sen kauaskantoisesta suunnittelusta, rakentamiseen, jokapäiväiseen ylläpitoon, ja valvontaan. Toimialan toiminnan aikaskaala on erittäin laaja ja asettaa haasteita paitsi ympäristövaikutusten arviointiin, myös niiden priorisointiin.

Ympäristöohjelmassa on esitetty toimenpiteitä suunnittelun, rakentamisen ja ylläpidon ympäristöasioiden hallinnan parantamiseen. Ohjelma tähtää siis toimintajärjestelmän kehittämiseen ympäristövaikutukset paremmin huomioivaksi. Lisäksi toimenpiteitä on jaoteltu kärkiteemoihin (luku 3), jotka on valittu kaupunkistrategian painotusten, ympäristönäkökohtien määrittämisen, ympäristöohjelman työpajojen, sekä nykyisen kaupunkitasoisen ohjauksen kattavuuden perusteella. Esimerkiksi vesiteema on tästä ohjelmasta jätetty pois sen takia, että sen kanssa samanaikaisesti on valmistelu kaupunkitasoista Itämeri-ohjelmaa sekä hulevesiohjelmaa, jotka sisältävät suoraan toimialalle kohdistuvia toimia.

Toimialan johtoryhmä on päättänyt, että toimialalle rakennetaan Ekokompassi-ympäristöjärjestelmä. Ympäristöohjelma on ympäristöjärjestelmän konkreettisin toimintaa linjaava osa. Ympäristöohjelmasta päättää toimialan johtoryhmä ja kaupunkiympäristölautakunta. Ympäristöjärjestelmän rakentaminen jatkuu ohjelmatyön jälkeen.

1.1 Muuttuva toimintaympäristö

Maapallon väestöstä yhä suurempi osa asuu kaupungeissa. **Kaupunkien rooli merkittävien ilmasto- ja luonnonvarakysymysten ratkaisemisessa vahvistuu.** Varsinkin ilmastomuutoksen sopeutumisessa alueellisilla ratkaisuilla on suuri merkitys.

Helsingin vahvuus on aktiiviset asukkaat. Helsingissä viimeaikaiselle kehitykselle tyypillistä on ollut kaupunkielämän rakentuminen entistä enemmän alhaalta ylöspäin. Helsingiläiset ovat itse halunneet tehdä kaupungistaan viihtyisän ja kiinnostavan. Tämä näkökulma on entistä vahvemmin otettava huomioon kestävästä kaupunkia suunniteltaessa, rakennettaessa ja ylläpidettäessä.

Kaupunginvaltuuston 26.10.2016 hyväksymän yleiskaavan ja kaupunkistrategian 2017–2021 tavoitteina on kaupunkirakenteen tiivistyminen, jonka useita keskuksia yhdistää raideliikenne. Tämä tavoitetaan kantakaupunkia laajentamalla ja kehittämällä pienempiä keskuksia täydennysrakentamisen kautta.

Tiivistyvä kaupunkirakenne on perusteltua muun muassa sen päästöjä vähentävän vaikutuksen takia. Tiivistyvä kaupunkirakenne lisää kuitenkin kaupunkiympäristölle tuttuja haasteita, kuten lisääntyvää melutasoa, ilmanlaadun heikkenemistä, viherpinta-alaan kohdistuvaa painetta rakentamisesta ja lisääntyvää virkistyskäytön kulutuspainetta.

Helsingin kaupungin johtamisjärjestelmäuudistus astui voimaan 1.6.2017 pormestari- ja toimialamallin myötä. Kaupunkiympäristön toimialaan siirtyivät seitsemän teknistä virastoa sekä HKL ja pelastuslaitos. Ympäristöohjelma koskee toimialaa muutoin kuin HKL:n ja pelastuslaitoksen osalta. Toimialan ensimmäistä ympäristöohjelmaa on rakennettu samanaikaisesti organisaation muun strategisen johtamisen toimintalinjoja ja työvälineitä kehitettäessä. Ympäristöohjelman sisältö keskittyy uuden organisaation yhteisten toimintatapojen ja tavoitteiston määrittelyyn.

Toimialamalli tuo erinomaisen mahdollisuuden parantaa kaupungin suunnittelun, rakentamisen ja ylläpidon ympäristösuoritusta. Yhteistyö ja prosessien kytkeminen vahvemmin yhteen tuo teoille tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Tämä edellyttää toiminnan ja tiedonhallinnan modernisoitumista sekä sen hyödyntämistä muun muassa digitalisaation keinoin.

Toimialalla laaditaan parhaillaan ympäristötavoitteiden toteutumiseen kytkeytyviä strategisia linjoja ja toimenpiteitä muun muassa hankintastrategian, kiinteistöstrategian ja digitalisaatio-ohjelman puitteissa.

Kuva 1. Kaupunkiympäristön ympäristöohjelman kytkennät

Toimialaa koskeva **muuttuva lainsäädäntö** otetaan huomioon ympäristöohjelmassa ja sitä päivitetään tarpeen mukaan. Osana ympäristöjärjestelmän rakentamista, ympäristöä koskeva lainsäädäntö käydään yksityiskohtaisesti läpi ja siitä tunnistetaan toimialaa koskevat veloitteet. Listaus päivitetään säännöllisesti, mutta se ei korvaa ajantasaista lainsäädännön tulkintaa.

1.2 Ympäristöjohtamisen organisaatio ja toimenpiteiden integrointi toiminnan suunnitteluun

Ympäristöjohtaminen on jokaisen esimiehen vastuulla. Toimialan hallinto tukee tavoitteiden ja toimenpiteiden kytkemistä toiminnan ja talouden suunnitteluun ja niistä raportointiin, mutta vastuu niiden toteuttamisesta on palveluissa.

Ympäristöjohtamisen tavoitteisto ja toiminnot integroidaan osaksi talouden vuosikelloa ja talouden ohjausta, kuten talousarviota, toimintasuunnitelmaa, sitovia tavoitteita ja tulostavoitteita. Kaikki ympäristösuoritusta parantavat kehityshankkeet tullaan kirjaamaan toimialan hankesalkkuun. Järjestelmään voidaan korvamerkitä ne hankkeet, jotka toteuttavat ympäristöohjelmaa.

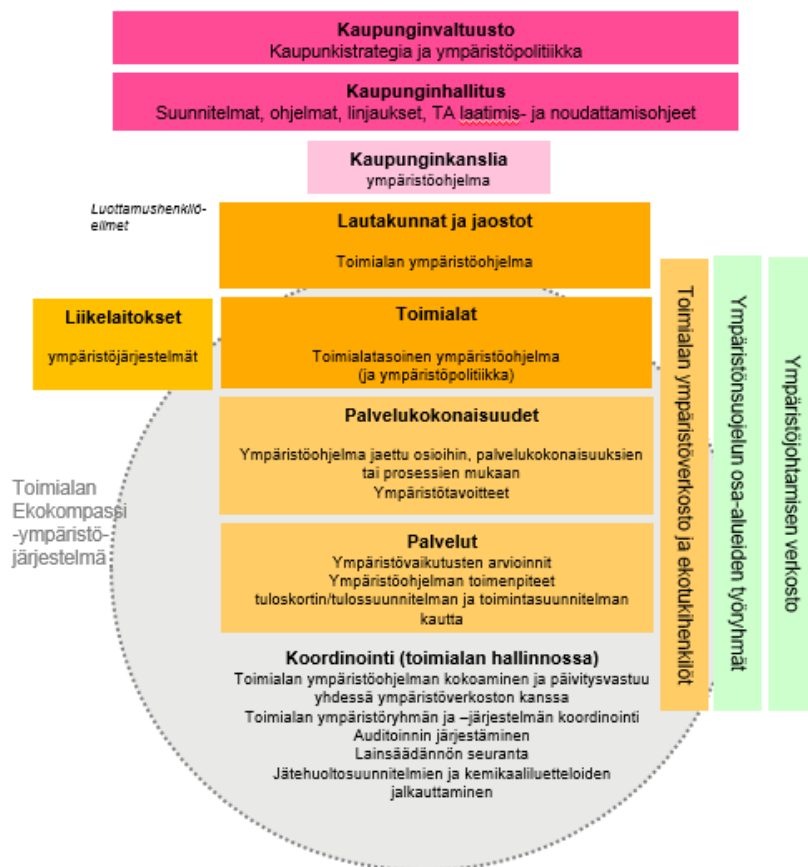
Toimialan ympäristöjohtamisen koordinaatio ja kehittäminen kuuluu hallinto- ja tukipalveluiden kehittämispalveluiden tehtäviin. Ympäristöjohtamisen kehittämisverkostona toimii asiantuntijoista koostuva **Ympäristöverkosto**, joka on muun muassa työstänyt ympäristöohjelmaa. Ympäristöverkosto toimii avoimesti ja sen kokoonpanoa tullaan laajentamaan. Nykyisellään ympäristöverkostossa on edustajat seuraavista palveluista:

Kuva 2. toimialan ympäristöverkoston jäsenet ovat kuvassa esitetyistä palveluista.

Lisäksi ekotukihenkilöt ja organisaation ympäristöasiantuntijat ovat osa ympäristöjohtamisen organisaatiota. Kaupunkiympäristön toimialalla on paljon ympäristöosaamista, jonka sijoittuminen on epätasaista organisaatorakenteessa. Ympäristöasiantuntemuksen hyödyntäminen yli palvelu- ja palvelukokonaisuusrajojen on välttämätöntä.

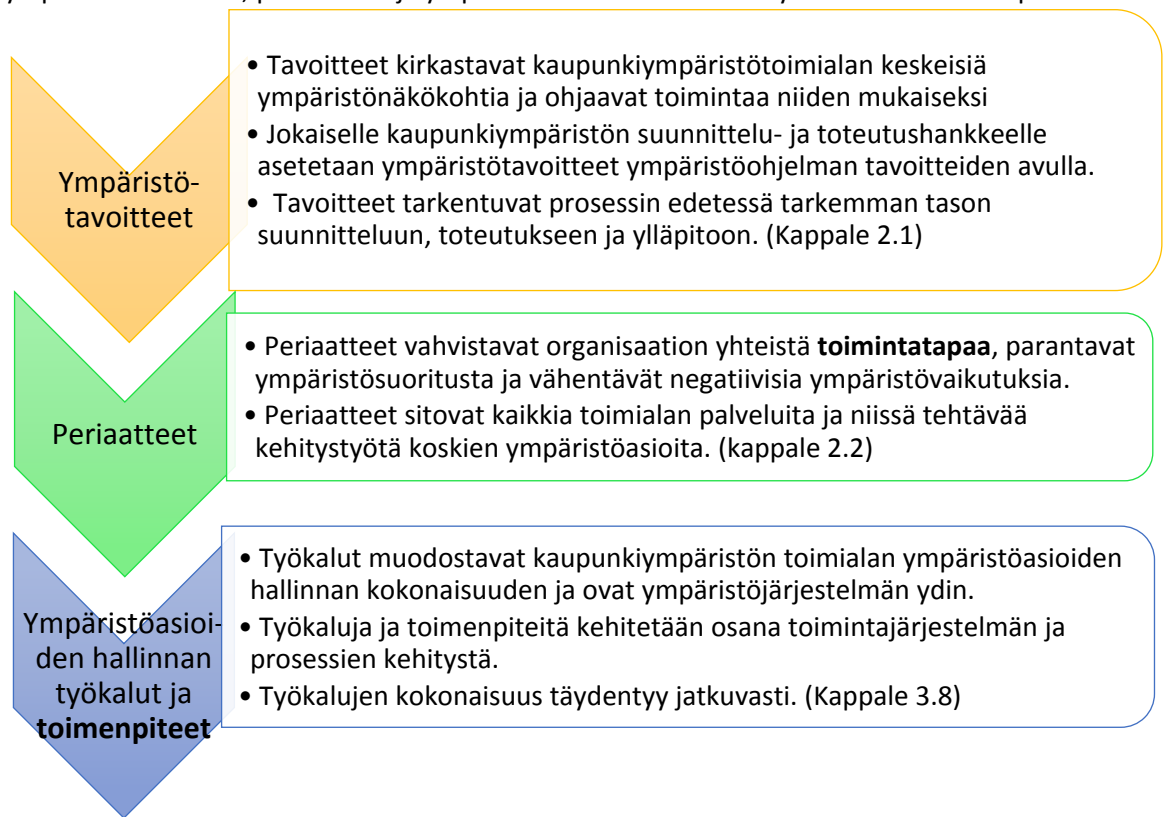
Ympäristöjohtaminen Helsingin kaupungin organisaatiossa

Kuva 3. Kaupungin ympäristöjohtaminen ja toimialataso

2. Toimintamalli ympäristöasioiden hallintaan

Toimintamalli ympäristöasioiden hallinnan parantamiseksi yhtenäistää toimialatoimintatapoja ja parantaa organisaation ympäristösuoritusta. Se mahdollistaa paremman yhteistyön ja tiedonkulun toiminnoista toiseen. Toimintamallin muodostavat ympäristötavoitteet, periaatteet ja ympäristöasioiden hallinnan työkalut sekä toimenpiteet.

Toimintamallia luotaessa on tunnistettu käytössä oleva ympäristöohjaus ja oleelliset ohjausmekanismit sekä jo meneillään olevat kehityskulut. Tavoitteena on ollut kehityskulkujen kytkeminen ja muokkaaminen yhteensopiviksi ja yhteistä prosessia tukeviksi. Tarkastelun tuloksena syntyi listaus toiminnoittain tunnistetuista ympäristöasioiden hallinnan työkaluista ja toimista, jota päivitetään ja täydennetään kiinteänä osana ympäristöjärjestelmää toimialan toimintajärjestelmän tukena (liite 1). Koko toimialaa kattavaa tarkastelua ei ole aikaisemmin tehty.

Ympäristöohjelman luvussa 3.8 on toimintamalliin ja erityisesti ympäristöasioiden hallinnan työkaluihin kohdistettuja toimenpiteitä, joissa on pyritty suuntaamaan resurssit niihin osa-alueisiin, joiden kehittäminen on ympäristösuorituksen kannalta merkittävää.

Toimintamallin rakentaminen on pitkäjänteinen prosessi, johon tässä ohjelmatyössä annetaan lähtösäys. Pitkän aikavälin tähtäimessä on hanketasolle asetettavien tavoitteiden seuranta läpi prosessin sekä tiedonhallinta, jossa edellinen suunnittelun taso täydentää toista toteutukseen ja ylläpitoon asti. Tämä toteutuu toimialatasolla vähittäin osana organisaation toimintajärjestelmän ja tiedonhallinnan kehittämistä.

Ympäristöasioiden hallinnan toimintamallissa

- tunnistetaan nykytilanne prosessilähtöisesti
- yhteen sovitetaan käytännöt ja sovitaan tarvittavat kehityskulut
- varmistetaan vastuutaho, resurssit ja aikataulu
- sovitaan päivityskäytännöistä ja seurannasta
- toteutetaan jatkuvan parantamisen periaatteella mm. auditoimalla prosesseja

2.1 Ympäristötavoitteet

Ympäristö- tavoitteet

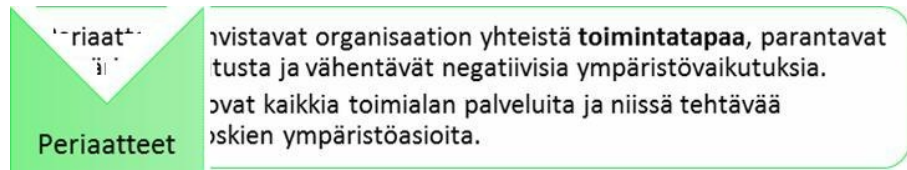
- Tavoitteet kirkastavat kaupunkiympäristötoimialan keskeisiä ympäristönäkökohtia ja ohjaavat toimintaa niiden mukaiseksi
- Jokaiselle kaupunkiympäristön suunnittelu- ja toteutushankkeelle asetetaan ympäristötavoitteet ympäristöohjelman tavoitteiden avulla.
- Tavoitteet tarkentuvat prosessin edetessä tarkemman tason suunnitteluun, toteutukseen ja ylläpitoon.

Ympäristötavoitteet tiivistävät ympäristöpolitiikan ja ympäristönsuojelun osa-alueohjelmien tavoitteistoa ja tahtotilaa kaupunkiympäristön toimialalla. Ne kuvaavat toimialan keskeisiä ympäristönäkökohtia luoden painopistealueet ohjelmakaudelle 2019–2021. Tavoitteet eivät korvaa ympäristöpolitiikan tai osa-alueohjelmien kirjausta, vaan tukevat niitä. Alla olevia tavoitteita voidaan hyödyntää määritettäessä yksittäisille suunnittelun ja toteutuksen hankkeille asetettavia tavoitteita.

Kaupunkiympäristön toimiala

1. luo edellytykset **hiilineutraalille kaupungille** suunnittelemalla ekotehokasta kaupunkirakennetta ja **painottamalla vähäpäästöisyyttä ja elinkaaren kokonaiskestävyyttä** suunnittelussa, rakentamisessa, ylläpidossa, käytössä ja hankinnoissa.
2. ottaa vahvan roolin **kiertotalouden edistäjänä** hyödyntäen tehokkaasti ja luovasti olemassa olevia resursseja, sekä parantaa muiden tahojen kiertotalouden mahdollisuuksia.
3. vähentää autoriippuvuutta suunnitellen ja toteuttaen **kestäviin liikkumismuotoihin perustuvaa** liikennejärjestelmää ja infraa.
4. luo ja ylläpitää **ilmastokestävää kaupunkirakennetta** ennakoiden muuttuvia ilmasto-olosuhteita ja integroiden sopeutumistoimet toimintaan.
5. varmistaa **ympäristön terveellisyyden ja viihtyisyyden** tiivistyvässä kaupunkirakenteessa ja vähentää ympäristöhaittoja, kuten ilmanlaatu- ja meluhaittoja.
6. vahvistaa tiivistyvän kaupunkirakenteen **viherpinta-alan monimuotoisuutta**, turvaa **viher- ja siniverkostojen jatkuvuuden** ja parantaa **viheralueiden saavutettavuutta, viihtyisyyttä ja terveysvaikutuksia**.
7. varmistaa, että johto ja jokainen työntekijä ymmärtävät **työnsä ympäristövaikutukset**

2.2 Periaatteet, ympäristötyön tekemisen toimintatavat

Prosessilähtöisyys	<ul style="list-style-type: none">• Toimintajärjestelmää kehitetään integroiden ympäristösuorituksen parantaminen prosessien kehitystyöhön
Tavoitteellisuus	<ul style="list-style-type: none">• Jokaiselle suunnittelun ja toteutuksen vaiheelle tulee asettaa ympäristötavoitteet ja varmistaa asiantuntijaresurssit.
Elinkaariajattelu ja yhteistyö	<ul style="list-style-type: none">• Haetaan aina elinkaaren kannalta parhaita ja ekologisesti kestäviä ratkaisuja yhteistyössä koko suunnittelun, rakentamisen ja ylläpidon ketjussa. Lisätään yhteistyötä ja keskustelua. Hankkeiden vaikuttavuutta pyritään arvioimaan vähintään koko toimialan näkökulmasta.
Tiedon avoimuus	<ul style="list-style-type: none">• Prosesseissa tehdyt selvitykset, arviot ja laskennat ovat avoimesti käytettävissä koko organisaatiossa. Niiden perusteella tehtyjen rajausten ja päätösten perustelut ratkaisuihin tulee näkyä päätöksenteossa tai muulla tavalla prosessissa seuraavalle toimijalle.
Kokonaisvaltaisuus	<ul style="list-style-type: none">• Prosesseihin tai toimintajärjestelmään ja sen osiin kohdistuvaa kehitystyötä tarkastellaan aina kokonaisvaltaisesti parantaen useita ympäristönäkökohtia samanaikaisesti. Esimerkkinä hulevesien hallinnan ja monimuotoisuuden tavoitteiden samanaikainen edistäminen.
Jalkautus	<ul style="list-style-type: none">• Jokainen palvelu ja yksikkö tuntee ympäristöohjelman ja kehittää omaa toimintaansa sen tavoitteiden ja periaatteiden mukaisesti. Sparraajana hyödynnetään toimialan ympäristö-, ja energia-asiantuntijoita.

3. Toimenpiteet

3.1 Ympäristöjohtamisen kehittämisen toimenpiteet

Kaupunkistrategia: Kokonaisvaltaisen taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyysvarmistaminen on kasvavan kaupungin tärkeimpiä tavoitteita. Kokonaisuutta seurataan ja raportoidaan mittaristolla kaupungin toiminnan ja talouden suunnittelurytmiin kytkettynä.

Ympäristöjohtamisen kehittämisen toimenpiteet liittyvät ympäristöjärjestelmään ja sen toimintatapojen kehittämiseen. Ympäristöohjelmakauden jälkeen otetaan käyttöön prosessien ympäristöauditoinnit, jotka voidaan toteuttaa myös vertaisauditointeina.

Ekotukitoiminta on arjen ympäristötyötä, jonka avulla lisätään ympäristötietoisuutta ja voidaan jalkauttaa organisaation tavoitteita työntekijätason toimiksi ja käytännöiksi. Ekotukitoiminnan painopistealue ympäristöohjelmakaudella on monipaikkaisen työn tekemisen konseptin sparraus kestäväälle pohjalle sekä muutto ja uudet käytännöt Kaupunkiympäristöalassa.

Vastuutahoista lihavoidut ovat ensi sijassa vastuussa toimenpiteen toteuttamisesta ja muodostavat toimenpiteen toteuttamisen koordinointiin tarvittavan yhteistyöverkoston. Vastuutaho suunnittelee toimenpiteen tarkemman toteutuksen ja aikataulun sekä raportoi vuosittain tilanteesta.

Keltasella pohjalla korostetut toimenpiteet ovat ohjelman kärkitoimenpiteitä, joiden vaikuttavuus on teeman sisällä merkittävin ja jotka tulee siten priorisoinnissa asetta mahdollisuuksien mukaan etusijalle.

Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Integroidaan ympäristöjohtamista talouden ja toiminnan suunnitteluun, kuten talousarvioon, toimintasuunnitelmaan, sitoviin toiminnallisiin tavoitteisiin ja tulospalkkioon sekä ympäristötilinpidon keräämiseen.	2019	KEPA, TASPAA, YMPA, ROHA	Päivitetty toimintatavat
Ympäristönsuojelua edistävien hankkeiden hankkeistamisen käytännöt ja vastuut sekä koordinointi sovitaan. Ympäristönsuojelun osa-alueohjelmien osoittamat investoinnit tulee sisällyttää talousarvioehdotuksen raamiin, toimintasuunnitelmaan.	2019 alkaen	KAMU, LIKE, Yht.työssä KEPA, osa-alueohjelm avastaavat	Käytäntöjen ja vastuiden sopiminen, toteutuneet kohteet
Tarkennetaan Helsingin kestävä kehityksen sitoumusta KYMP:n ympäristöohjelman sisältöjä hyödyntäen ja laaditaan KYMP:n oma yhteiskuntasitoumus.	2019	KEPA, YMPA, ROHA	Sitoumuksen tekeminen
Lisätään ympäristöverkoston jäseniä ympäristönäkökohdilta merkittävistä palveluista, kuten rakennuttamisesta.	2019	KEPA, RAKE	Nimetyt henkilöt
Tunnistetaan eri ympäristöasiantuntijoiden vastuualueet ja suunnitteluun, rakentamiseen ja ylläpitoon kytkeytyvät ydintehtävät.	2019	KEPA, MAKA, RYA, PALU	Määritetyt vastuut
Nimetään ekotukihenkilöitä ja päivitetään heidän työnkuvaan ekotukihenkilön rooli työyhteisössä. Palveluiden esimiehet nimeävät ekotukihenkilön/palvelu.	2019	KEPA, YMPA, kaikki palvelut	Ekotukihenkilöiden määrä, päivitetty työnkuvat

Integroidaan KYMP-talon pelisääntöihin henkilöstöä koskevat ympäristöohjeet. Luodaan esimerkilliset pelisäännöt seuraaville ympäristökäytännöille: <ul style="list-style-type: none"> - Lajittelu ja energiansäästökäytännöt - Kestävä liikkuminen - Paperin käytön vähentäminen - Ilmastokestävät ja reilun kaupan tarjoilut - Lentomatkestämisen päästöjen kompensointi 	2019 alkaen	KEPA, YMPA, ekotukihen kilöt	Ohjeiden valmistuminen ja lanseeraus
Kerätään kaupunkiympäristötalon kolmen ensimmäisen käyttövuoden aikana neljännesvuosittain käyttäjättyytyväisyys- sekä energian ja veden kulutustiedot, osana BREEAM-ympäristöluokitusta. Tietojen perusteella seurataan, että rakennus toimii, kuten suunniteltu, ja korjataan havaitut ongelmat.	2020 alkaen	KEPA, ROHA, RAKE	Raporit, jotka lähetetään BRE:lle

3.2 Ympäristötietoisuuden lisäämisen, koulutuksen ja viestinnän toimenpiteet

Toimenpiteet	Aika- taulu	Vastuut	Mittari
Laaditaan henkilöstön kehittämis- ja koulutussuunnitelma ympäristöasioille osana KYMP Akatemian kokonaisuutta ja koulutetaan henkilökuntaa.	2019	KEPA, HEPA, VIEPA	Valmis suunnitelma
Järjestetään johdolle koulutuksia toimialaa koskevista ympäristötavoitteista ja toimenpiteistä, ympäristöjärjestelmästä sekä keskeisistä ympäristövaikutuksista ja niiden ehkäisystä.	2019 alkaen	KEPA, YMPA, ROHA	Koulutusten+ osallistujien määrä
Kannustetaan henkilöstöä ideoimaan kestävä kehityksen mukaisia ratkaisuja erilaisilla kannustinjärjestelmillä, kuten Helinä-ideaajrjestelmän ja ekotukitoiminnan apurahan avulla.	2019 alkaen	YMPA	Palkitut ehdotukset
Lisätään perehdyttämissuunnitelmaan kohta ympäristöjohtamisen käytännöistä ja ekotukitoiminnasta.	2019	HEPA, KEPA, YMPA	Tehty/ei tehty
Tehdään ympäristöviestinnän suunnitelma sisäiseen ja ulkoiseen viestintään. Integroidaan ympäristöasioista viestiminen toimialan viestinnän toimintasuunnitelmaan.	2019	KEPA, VIEPA, YMPA	Suunnitelman valmistuminen
KYMP:n kannalta merkittävien ympäristönsuojelun osajohjeiden tavoitteet avataan palvelun/toiminnon näkökulmasta ja koulutetaan henkilöstöä.	2019 alkaen	Ohjelmasta vastuullinen yhteistyössä KEPA	Koulutusten+ osallistujien määrä
Kehitetään työmaiden viestinnän toimintatapaohjeita. Lisätään viestintää työmaakohteissa rakennuskohteen/työmaan ympäristöasioiden hallinnasta.	2019 alkaen	VIEPA, RAKE	tiedon tuotto, hankkeet
Tiedotetaan uusista ympäristönsuojelumääräyksistä eri kanavia käyttäen asiakkaille ja koulutetaan KYMP:n henkilöstöä.	2019 alkaen	YMPA, VIEPA	Määräykset vahvistettu, Tiedotus

3.3 Modernia ilmastovastuuta

Kaupunkiympäristön toimiala toimii suunnannäyttäjänä ja esimerkkinä ilmastoviisaasta ja -vastuullisesta toimijasta tavoittelemalla hiilineutraalia kaupunkia ja tekemällä konkreettisia ilmastomuutoksen hillinnän, sopeutumisen ja varautumisen toimia.

3.3.1 Ilmastonmuutoksen hillintä

Kaupunkistrategia:

60 prosentin päästövähennystavoite vuoteen 2030 mennessä ja hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Tämä tapahtuu muun muassa parantamalla rakennusten energiatehokkuutta uudisrakentamisessa ja vanhan rakennuskannan korjaamisessa, energiatehokkuusnormien asettamista kansallista vähimmäistasoa korkeammalle, uusiutuvan energian käyttöä ja tuotantoa lisäämällä niin pienessä kuin suuremmissa mittakaavassa, liikenteen päästövähennyksiä toteuttamalla koko Helsingin liikennejärjestelmässä, niin pyöräilyn ja kävelyn suosiota lisäämällä kuin sähköautojen, sähköbussien ja raidejoukkoliikenteen osuutta nostamalla.

Kaupunkiympäristön toimialalla on merkittävä ja vastuullinen rooli hiilineutraalin Helsingin tavoitteen toteuttamisessa. Valtaosa Hiilineutraali Helsinki 2035 – ohjelman toimenpiteistä kohdistuu kaupunkiympäristön toimialan toteutettavaksi. Tämä tarkoittaa toimintaa ohjaavien arvojen osittaista uudelleenarviointia ja toimintatapojen muuttamista. Lisäksi toimenpiteiden jalkauttaminen tarvitsee sekä henkilö- että budjettiresursointia ja merkittävää panosta henkilöstön kouluttamiseen.

Hiilineutraali Helsinki 2035 -ohjelmassa ohjataan suorien ja välillisten kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen. Sen puitteissa tehdyn laskennan mukaan noin 10 prosenttia kasvihuonekaasujen päästöistä muodostuu kaupungin suorista päästöistä.

Kaupunkiympäristön toimialalla edistetään aktiivisesti hiilineutraaliuteen tähtääviä tavoitteita, joista vaikuttavuudeltaan merkittävimmät kohdistuvat rakentamisen ja rakennusten käytön, maankäytön suunnittelun ja liikenteen teemoihin. Tässä on lyhyesti ensi kuvattu kutakin teemaa ja sen jälkeen taulukossa esitetty KYMPin kannalta merkittävimmät Hiilineutraali Helsinki 2035 – ohjelmasta nousevat toimenpiteet.

Liikenne

Liikenteen kasvihuonekaasujen vähentämisessä keskitytään ennen kaikkea kestävien kulkumuotojen käytön edistämiseen liikenteen suunnitteluratkaisuissa, liikenteen hinnoittelussa, täydentyvän kaupunkirakenteen suunnittelussa, ajoneuvoteknologian kehittämisessä ja uusiin liikkumispalvelujen testialustana toimimisessa. Hiilineutraali Helsinki 2035 -ohjelman toimenpiteet tarkentavat tätä.

Rakentaminen ja rakennusten käyttö

Kokonaisuuden alle kuluvat kaupungin omistamat asuin- ja palvelurakennukset sekä ulkovalaistus, uudet energiankäytön ratkaisut ja puurakentaminen. Hiilineutraali Helsinki 2035 – ohjelman toimenpiteet tarkentavat tätä.

Maankäytön suunnittelun ja toteutuksen ohjaus

Maankäytön suunnittelulla määritetään tulevaisuuden kaupungin ominaisuuksia vuosikymmeniksi eteenpäin. Nyt suunnittelussa olevat hankkeet ja alueet toteutuvat suurelta osin lähellä hiilineutraalin Helsingin tavoitevuotta ja osin sen jälkeenkin. Tästä näkökulmasta hiilineutraalin kaupungin tavoite tulee integroida kaupunkisuunnitteluun nykyistä huomattavasti vahvemmin. Energiatehokas maankäyttö ja uusi kaupunkirakenne sekä olemassa olevan kaupunkirakenteen energiatehokkuuden parantaminen ovat erittäin merkittävässä roolissa hiilineutraalin Helsingin toteutumisessa. Oleellisina toimintoina hyvän

tuloksen saamiseksi on kaavoituksen, tontinluovutuksen ja rakennusvalvonnan saumaton yhteistyö.

Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Toimiala selvittää oman aiemman hiilineutraalisuustavoitteensa aikataulun ja kustannukset sekä määrittelee mahdollisesti tarvittavat lisätoimet ympäristöohjelman päivityksen yhteydessä.	2019	YMPA	Tehty/ei tehty

Toimenpiteet LIIKENNE	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Kaupunki toimii testialustana älykkään liikkumisen palveluiden kehittämiseksi ja ottaa käyttöön toimivimpia ratkaisuja, kuten robottibusseja. Kaupunkiympäristön toimiala hyödyntää uusia liikkumisen palveluita henkilöstön työasiamatkaliikumisessa Kaupunkiympäristötaloon siirtymisen jälkeen 2020. Palveluita pilotoidaan käyttäjäryhmille 2018–2019.	2019 alkaen	MAKA, KEPA, YMPA yhteistyössä muiden toimialojen ja kanslian kanssa	Kokeilut
Parannetaan kävelyn, pyöräliikenteen ja joukkoliikenteen palvelutasoa sekä raideliikenneverkon kattavuutta <ul style="list-style-type: none"> - varmistamalla riittävä matkustajakysyntä maankäytön ja liikenneinvestointien yhtäaikaisella suunnittelulla (mm. täydennysrakentaminen), ja - vahvistamalla joukkoliikenteen tehokasta runkoverkkoa. 	2019 alkaen	LIKE, YLPI, MYLE, ASKA, yhteistyössä HSL, HKL	Kulkujakauma
Ajoneuvoliikenteen hinnoittelujärjestelmä: <ul style="list-style-type: none"> • Laaditaan lähtökohtaisesti yhteistyössä seudun kuntien ja valtion kanssa tarvittavat lisäselvitykset, joilla varaudutaan kokeilun käynnistämiseen. • Selvitetään liikenteen hinnoittelujärjestelmän tulojen kohdentamista seudun liikennejärjestelmän kehittämiseen osana yli hallituskausien ulottuvaa valtion ja kuntien yhteistä investointipakettia. Hinnoittelun edellytyksenä on tulojen kohdentaminen seudun liikennejärjestelmän kehittämiseen. 	valmistelu tällä valtuustokaudella, päätökset mahdollisesti kokeilusta seuraavalla valtuustokaudella	LIKE ja Kanslia, seudullisia taloudellisia ja hallinnollisia ohjauskeinoja selvitetään osana MAL 2019 -suunnittelua	Selvitykset, kokeilu
Määritetään sähköautojen latauspisteiden rakentamisen ja toimintaan saattamisen vastuut.	2019 alkaen	RYA, MAKA, PALU	Toimintamalli

Toimenpiteet RAKENTAMINEN JA RAKENNUSTEN KÄYTTÖ	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Kaupunki lisää puurakentamista kaavoituksessa ja omissa hankkeissa, mikä tukee kuuden suurimman kaupungin kaupunginjohtajien ilmastoverkoston 14.12.2017 aloitetta.	2019 alkaen	ASKA, ROHA, ATT	Toteutuneiden kohteiden määrä
Kehitetään toimialan hankkeiden elinkaariarviointi- ja elinkaarikustannustietoutta. Sovitaan käyttöönotettavista työkaluista eri prosessin vaiheisiin, joissa tehdään kustannusarvioita suunnittelu- ja toteutusratkaisuille. Osallistutaan valtakunnallisesti yhtenäisten laskentatapojen ja työkalujen laatimiseen elinkaari päästöjen arvioinnille.	2019 alkaen	Koordinointi, alkuselvytys KEPA, ROHA, ATT ja YMPA, Toteutus: kustannuksia arvioivat tahot ja ROHA, YMPA.	Laskentatyökaluja käytössä 2021

Selvitetään päästöttömän työmaan toteuttamisen mahdollisuuksia ja pilotoidaan infra- tai talonrakentamisen kohteissa. Hyödynnetään Oslon kokemuksia.	2019 alkaen	YMPA, RAKE	pilotoidut työmaat
Laaditaan linjaukset, tavoitteet ja menettelytapa energiatehokkuuteen ja uusiutuvan energian hyödyntämiseen liittyvistä toisinaan ristikkäisistä intresseistä tilahankkeissa, ts. kustannukset, kannattavuus, suojeluarvot, arkkitehtoniset ratkaisut ja kaupunkikuva.	2020	ROHA, ASKA, ATT, RAVA, museo, kanslia	Linjaukset valmiit
Laaditaan yleiset ja yhteiset ohjeet peruskorjausten tueksi. Kerätään kokemuksia jo käytössä olevista ohjeista ja kehitetään sen perusteella yleisiä ohjeita. Laaditaan teknisten konseptiratkaisujen kuvaukset eri hanketyypeille: eri-ikäiset ja -tyyppiset rakennukset, erityyppiset peruskorjaukset hyödyntäen elinkaarilaskentaa.	2020 alkaen	ATT, ROHA, RAKE, yhteistyössä HEKA, Auranlinna, Haso	Ohjeet ja käyttöönotto

Toimenpiteet MAANKÄYTÖN SUUNNITTELUN JA TOTEUTUKSEN OHJAUS	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Maankäytön suunnittelussa ohjataan uusiutuvan energian tuottamiseen siihen sopivilla alueilla, joko alueellisesti keskitettynä tai tonttikohtaisesti. Uudet laajemmat maankäytön muutosalueet pyritään suunnittelemaan hiilineutraaleiksi.	2019 alkaen	ASKA, MYLE, MAKE	Uusiutuvan energian ohjaus (kaavaselostus) määräykset ja tilavaraukset
Uudisrakentamiselta edellytetään korkeaa energiatehokkuutta ja/tai vähäpäästöisiä rakennusmateriaaleja. Kaavamutosten pohjaksi laadittavissa alueellisissa suunnitteluperiaatteissa tarkastellaan tonttien lisärakentamista nykyisten rakennusten energiataloudellisten korjausten tukemiseksi.	2019 alkaen	ASKA, MYLE, MAKE, RAVA	Toteutuneet asemakaavat, tontinluovutusehdot, luvat
Kehitetään ennakoivaa neuvontaa (esim. jo hankesuunnitteluvaiheessa) taloyhtiöille energiatehokkaiden peruskorjausten sekä uusiutuvien energialähteiden käytön edistämiseksi.	2019 alkaen	RAVA, YMPA	Ennakoivan neuvonnan toteutussuunnitelma
Laaditaan energiarenessanssi-ohjelma osana kokonaisvaltaista kaupunkikehittämistä ja täydennysrakentamista. Ohjelman keskiössä on lähiöiden ja yksityisomistuksessa olevan vanhan rakennuskannan peruskorjaaminen energiatehokkaalla tavalla.	2019 alkaen valmis 2021	MYLE, ASKA, YMPA, RAVA, yhteistyössä aluerakentaminen	Ohjelma
Kaupungilla on tontinluovutusehdoissa kansallista tasoa tiukemmat energiatehokkuusehdot. Ehtojen kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia arvioidaan määräysten kehittyessä sekä saatujen kokemusten perusteella. Energiatehokkuusehdoilla edistetään energiansäästöä ja rakennusten uusiutuvan energian tuotantoa.	2020	MAKE	Uudet /uusittavat sopimukset, jotka sisältävät energiatehokkuusehtoja

Pilotoidaan päästölaskentaa geoteknisen suunnitteluun vaihtoehtoisten menetelmien vertailussa. Etsitään vähäpäästöisiä ratkaisuja pohjavahvistusmenetelmiin.	2020	MAKE	Vaihtoehtoverta ilujen tekeminen
--	------	------	----------------------------------

3.3.2 Ilmastomuutokseen sopeutuminen

Kaupunkistrategia: Helsinki on turvallinen ja toimiva kaupunki. Hulevesien kustannustehokkaan hallinnan edistämiseksi viherpinta-alaa lisätään kaupunkirakenteessa.

Ilmastomuutokseen sopeutumisen näkökulma integroidaan suunnittelun, rakentamisen ja ylläpidon toimintoihin ja laadunvarmistukseen ympäristöohjelman tavoitteiden ja periaatteiden mukaisesti. Suorat sopeutumiseen kohdistuvat investoinnit ja hankkeet varmistavat kaupungin toimintakykyä. Lisäksi ilmastomuutoksen sopeutuminen vaatii jatkuvaa tutkimus- ja kehitystyötä.

Tuore Helsingin kaupungin hulevesiohjelma sisältää paljon kaupunkiympäristön toimialalle kohdistettuja toimenpiteitä, jotka edistävät ilmastomuutokseen sopeutumista. Toimenpiteitä ei toisteta tässä ohjelmassa, mutta sen raportoinnista saatua tietoa hyödynnetään kaupungin ympäristöraportissa.

Toimenpiteet SOPEUTUMINEN	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Päivitetään toimialan valmiussuunnitelma ilmastomuutoksen tuomien riskien osalta.	2019	ROHA, Asiantuntija-apu: YMPA	Valmiussuunnitelman valmistuminen
Arvioidaan sopeutumisen suunnitteluratkaisujen elinkaarikustannuksia ja teetetään suurimmille investoinneille kustannus-hyötyanalyysi. Hyödynnetään hulevesirakenteiden suunnittelussa ylläpidon asiantuntemusta ja kokemuksia sekä piloteista saatavaa tietoa.	2020 alkaen	KAMU, LIKE, ASKA, yhteistyössä YMPA, MYLE	Toteutuneet elinkaarikustannusarviot
Parannetaan osaamista ja keinovalikoimaa huleveden laadun hallinnasta. Kehitetään osaamista lisääntyvien kuumuskausien maankäytön suunnitteluun ja rakentamiseen kohdistuvien vaikutusten hallinnasta.	2020	KAMU, YMPA, RAKE	Valmistuneet selvitykset/linjaukset
Rakennetun ympäristön viherpinta-alan turvaamiseksi lisätään tietoutta sini- ja viherkorjaamisesta (urban retrofitting) yleisillä alueilla ja kaupungin kiinteistöjen pihdoilla. Kokeiluhankkeessa kuvataan sini- ja viherkorjaamisen prosessi ja toimintamalli.	2020 alkaen	KAMU, ROHA, YLPI, YMPA (pilotin järjestäminen)	Prosessi kuvattu

3.4 Kiertotalouden valmiuksien nostaminen

Kaupunkistrategia: Päästövähennyksiä ja kiertotalouden hankkeita toteutetaan Helsingissä yhteistyössä yritysmaailman ja kaupunkilaisten kanssa.

Kiertotalous pyrkii maksimoimaan tuotteiden, komponenttien ja materiaalien sekä niihin sitoutuneen arvon kiertoa taloudessa mahdollisimman pitkään. Kiertotaloudessa tuotanto ja

kulutus synnyttävät mahdollisimman vähän hukkaa ja jätettä. Lisäksi kiertotalous tarjoaa taloudellisia ja sosiaalisia mahdollisuuksia. (Sitra: Kiertotalouden tiekartta 2016–2025).

Kaupunkiympäristön toimiala on merkittävä vaikuttaja kiertotalouden edistäjänä. Nykyiseen nähden resursseja tulisi kohdistaa enemmän kiertotalouden käytäntöjen kehittämiseen ja hallitsemiseen. Kiertotalous on omaisuuden hallinnan yksi osa-alue, jonka kautta voidaan saada taloudellista hyötyä.

Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Kehitetään purkuihin liittyviä prosesseja ja tiedonhallintaa kiertotalouden edistämiseksi.	alk. 2019	ROHA, MAKE, RAKE, YLPI, KEPA, YMPA	Prosessin kuvaus, toimintatapamuutos
Kartoitetaan materiaalivirrat ja niiden hyödyntämispotentiaali (mm. purkumateriaalit, ylläpidon materiaalit) sekä niiden hallinta- ja seurantatapoja (lupapiste.fi, siirtoasiakirjat, jäteraportointi). Kehitetään tiedonhallintaa synergiassa maa- ja kiviainekseen liittyvän kehitystyön kanssa.	2019	KEPA (koordinaointi), YMPA, ROHA muiden avainpalveluiden kanssa	Kartoitus, jalostetut toimenpiteet
Parannetaan tietoutta ja osaamista kiertotalouden ja jakamistalouden syvempään hallintaan ja potentiaal löytämiseen.	2019 alkaen	KEPA, YMPA	Koulutusten määrä
Parannetaan kiertotalouden edellytyksiä varaamalla kaavoituksessa ja suunnittelussa alueita materiaalien välivarastointiin ja käsittelyyn paikallisesti. Aloitetaan ennakkosuunnittelu yleiskaavan toteuttamisohjelman tuottaman tiedon mukaan. Varauksia tehdään teknisille toiminnoille koskien mm. <ul style="list-style-type: none"> • maa- ja kiviainekset • hyödynnettävät purkujätteet • alueellinen lehtijätteen hyödyntäminen viheralueilla lumitiloja ja hulevesien hallinnan tilavaraukset 	2019 alkaen	ASKA, MYLE, KAMU, LIKE, ROHA, YMPA	Toteutuneet tilavaraukset, huoltoverkoston laajeneminen
Laaditaan KYMP:n kiertotalouden ja jakamistalouden tiekartta: tunnistetaan kiertotalouden kannalta merkittävät osa-alueet ottaen huomioon vaikutusten aikaskaalan ja kiertotalouden vaikuttavuuden (isot rakennusalueet vs. käytännön hankkeet). Korostetaan kiertotalouden taloudellisia hyötyjä päätöksenteossa.	2020	KEPA, YMPA; RYA, MAKA	Tehty, ei tehty
Parannetaan rakennus-, rakenne- ja infrakohtaista tietoa toteutuneista ratkaisusta edellyttämällä suunnittelijoita luovuttamaan rakennusten ja vastaavien toteumamallit sekä urakoitsijoita/toteuttajia mittaamaan ja luovuttamaan tiedot toteutuneista infrarakenteista kaupungin rakennushankkeiden sopimusasiakirjojen mukaan liitetyn ohjeistuksen mukaisesti.	käynnissä, jatketaan	MAKA, RYA, PALU	Vastaanotettujen tietojen seuranta ja julkaisu Vipusessa ja karttapalvelussa
Tutkitaan mitkä edellytykset kiertotalouden laajalle toteutumiseksi tarvitaan tulevaisuuden kaupunkirakenteessa.	2020	MYLE, ROHA	Selvityksen valmistuminen

3.5 Kestävien hankintojen lisääminen

Kaupunkistrategia: Kokonaisvaltaisen taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden varmistaminen on kasvavan kaupungin tärkeimpiä tavoitteita.

Kestävät hankinnat ovat osa ketjua, jossa luodaan kestävästi toteutettua kaupunkia. Hankinnat ovat keskeinen osa tilaajaorganisaation toimintaa, jolloin organisaatio voi viestiä julkisesti tavoitteistaan ja tahtotilastaan ja vaikuttaa markkinoihin. Kestävät hankinnat ovat osoitus organisaation kyvystä parantaa ympäristön huomioimista toiminnoistaan niin, että se suunnittelee, toteuttaa ja valvoo yhä kestävämpää kaupunkia.

Kaupunkiympäristön toimiala tekee konkreettisia kestäviä hankintaratkaisuja ja on vahvasti mukana kaupunkitason kestävien hankintojen edistämässä. Toimialalla laaditaan hankintastrategiaa, johon sisällytetään kestävien hankintojen tavoitteet.

Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Selvitetään osallistumista KEINO – hankintojen osaamiskeskuksen käynnistämään Green Deal – toimintaan.	2019 alkaen	koordinaatio YMPA, KEPA	Toteutuneet hankkeet
Otetaan käyttöön PKS-yhteistyössä laaditut työkoneiden ja raskaan kaluston kriteerit asteittain kaikissa kuljetuspalveluiden, raskaiden kuljetuspalveluiden ja työkonepalveluiden kilpailutuksissa sekä näitä sisältävien urakoiden kilpailutuksissa. Selvitetään biopolttoaineiden ja -kaasun käyttömahdollisuudet.	2019 alkaen	RAKE, ROHA, KEPA, YMPA, YLPI	Urakoissa käytetyt kalustoa koskevat kriteerit
Tunnistetaan ympäristövaikutuksiltaan merkittävimmät hankinnat ja kohdistetaan kehitystyö niihin. Tehdään hankintojen vaikuttavuuden arviointia ympäristönäkökulmasta.	2019 alkaen	KEPA ja YMPA, HALA, yht.työssä RYA	Merkittävien hankintojen tunnistaminen
Kehitetään olemassa olevia ja käyttöön otetaan uusia kestäviä hankintakriteerejä merkittäviin hankintoihin (ml. suunnittelun puitesopimukset) huomioiden elinkaari, kiertotalous ja ilmastonäkökulma paremmin.	2019 alkaen	RYA, HATU, MAKA, Asiantuntijat uki: YMPA	Kestävien hankintojen osuus (kpl/€)
Kaupunkiympäristön toimiala hankkii lähtökohtaisesti aina uusiutuvaa/päästötöntä sähköä. Selvitetään uusiutuvan sähkön hankinnan kustannukset. Selvitetään uusiutuvan kaukolämmön hankinnan mahdollisuudet ja kustannusvaikutukset. Aikataulutetaan hankinnat.	2019 alkaen selvitys 2020	Sähkön ja kaukolämmön tilaajayksiköt, selvitys: YMPA, ROHA	Uusiutuvan sähkön osuus, selvitys
Kestävien hankintojen seuranta KYMP:ssä vakiinnutetaan.	2019 alkaen	HALA, YMPA, KEPA	Seurantatavan määrittäminen
Suosittelaa kaikkiin toimipisteisiin kokoustarjoilujen toimittajille tuotevalikoimia, joista on karsittu kaikkein eniten ilmastoa kuormittavat vaihtoehdot pois. Koulutetaan sihteereitä ruuan ympäristövaikutuksista ja hankinnoista.	2019	YMPA, HALA	

3.6 Monimuotoisuuden edellytysten parantaminen kaupunkiympäristössä

Kaupunkistrategia: Helsinki vaalii arvokasta luontoaan ja toimii kaupunkiluonnon monimuotoisuuden lisäämiseksi. Viher- ja sinialueiden ekologinen laatu, saavutettavuus ja terveysvaikutukset turvataan. Luonnonsuojeluohjelmaa toteutetaan ja metsäverkostoa

vahvistetaan. Helsingin vesistöjen, sekä pienvesien että rannikkovesien tilaa parannetaan ja kiinnitetään huomiota vaelluskalakantojen elpymiseen. Metsissä ja metsäisillä alueilla suunnitelmallinen monimuotoisuuden lisääminen on hoidon keskeisin tavoite. Kaupungin puistojen monimuotoisuutta lisätään. Strategiakauden aikana merellisten kohteiden saavutettavuutta parannetaan ja laaditaan merellinen strategia.

Helsingin kaupunkibiotoopit ovat poikkeuksellisen monimuotoisia. Monimuotoisuutta esiintyy niin luonnontilaisissa biotoopeissa, rakennetussa ympäristössä, vanhoissa ympäristöissä kuin uusilla alueilla. Monimuotoisuutta tulee vaalia ja edistää kaikkialla Helsingissä. Ylläpidon rooli viheralueiden monimuotoisuuden edistäjänä tulee tunnistaa.

Strategiakauden aikana edistetään luonnonsuojeluohjelman toimenpiteitä tekemällä ohjelman mukaiset rauhoituspäätoehdotukset. Lisäksi luonnon monimuotoisuuden ohjelma tullaan päivittämään strategiakaudella. Jo linjatut Viher- ja virkistysverkoston periaatteet tukevat muun muassa viheryhteyksien jatkuvuutta, saavutettavuutta ja vetovoimaisuutta sekä merellisen Helsingin suunnittelua osana viher- ja virkistysverkostoa. Yhtenä painoarvona on viherverkoston ekologisen ja maisemallisen laadun parantaminen, kuten metsä-, niitty- ja siniverkoston kehittäminen ja hulevesien käsittely.

Rakennetun vihreän osalta monimuotoisuuden lisäämiseen on monia keinoja, joita ei ole täysimittaisesti otettu käyttöön. Tästä syystä ympäristöohjelmassa painotetaan pääosin rakennetun ympäristön monimuotoisuuden vahvistamista.

Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Lisätään dynaamisten kasviyhdyksuntien määrää katu- ja puistosuunnitelmissa 2018 valmistuvan ohjeen perusteella. Katusuunnitelmassa arvioidaan aina mahdollisuudet lisätä katuvihreän monimuotoisuutta.	2019 alkaen	KAMU, LIKE	Ohje, toteutuneet kohteet
Kehitetään vieraslajeja sisältävän maa-aineksen käsittelyn prosessia yhteistyössä Staran kanssa.	2019 alkaen	ROHA, KAMU, YLPI	Toimintatapa määritetty
Kehitetään metsäverkostoa ja muita ekologisia verkostoja (mm. niittyverkosto ja kaupunkipurot osana siniverkostoa) yleiskaavan ja metsäverkostaselvityksen pohjalta.	2019 alkaen	KAMU, ASKA, YMPA	Viherverkostota rkastelut osana kaavoitusta
Laaditaan rakennettujen viheralueiden monimuotoisuuden lisäämisen ohje suunnitteluun, rakentamiseen ja ylläpitoon (Göteborgin malli). Etsitään rakennetun vihreän kehittämiseksi suunnitteluratkaisuja, jotka tähtäävät monimuotoisuuden lisäämisen lisäksi hulevesien hallinnan parantamiseen ja lämpösaarekeilmiön ehkäisyyn.	2019 alkaen	KAMU, LIKE, RYA	Ohjeen valmistuminen, kohteiden toteutuminen
Vahvistetaan osaamista puistoympäristön monimuotoisuuden lisäämisestä. Selvitetään mahdollisuudet järjestää suunnittelukilpailu luonnon monimuotoisuutta edistävästä biotooppipohjaisesta kaupunkipuistosta esimerkiksi Hermannin rantapuistoon.	2019	KAMU, ASKA	Saadut kokemukset
Parannetaan luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavia tekijöitä koskevan paikkatietopohjaisen lähtötiedon tuottamista ja hyödyntämistä <ul style="list-style-type: none"> - viheralueiden saavutettavuudesta, käyttöpaineesta, luontotyypeistä, ekosysteemipalveluista ja maiseman arvokkaista ominaispiirteistä. - iTree-hankkeen kokemusten pohjalta. 	2019 alkaen	KAMU, YMPA, RYA	Lähtötietojen päivitys,

Edistetään purojen ja lampien kunnostamista.	2019 alkaen	RYA, KAMU, YMPA	Kunnostettujen lampien ja purometriensä määrä
Kartanoympäristöjen säilyminen taataan, jotta niiden sisältämät luonnon monimuotoisuusarvot tulee turvattua. Otetaan Julkiset kartanopuistot ja huvilapuutarhat Helsingissä -ohjelma käyttöön kunnostus ja ylläpito-ohjelmana ja perustetaan sen mukaisesti työryhmä.	2020	KAMU, RYA, ASKA, RAVA	Ryhmän perustaminen

3.7 Terveellisen kaupunkiympäristön edistäminen

Kaupunkistrategia: Turvallinen, toimiva ja viihtyisä Helsinki. Liikennejärjestelmän vähäpäästöisyys etenee ja terveydelle haitalliset päästöt vähenevät selvästi.

Terveellisen kaupunkiympäristön kehittäminen liittyy ympäristönäkökohdiltaan päästöjen hallintaan ja pilaantumisen ehkäisyyn. Lisäksi ympäristön tuottamaa terveellisyyttä voidaan edistää viher- ja virkistysverkoston ja kaupungin viherrakenteen vahvistamisella.

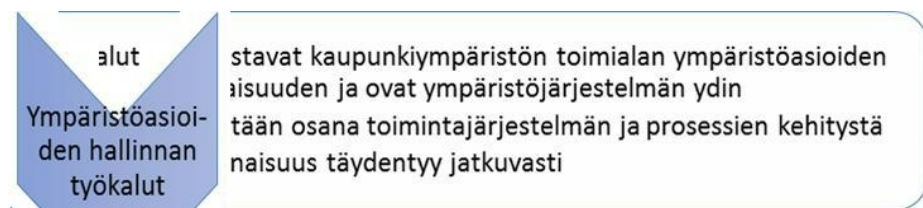
Pienhiukkaset ja melu ovat merkittävimmät terveyshaittoja aiheuttavat ympäristötekijät Helsingissä. Haasteellisimpia ovat vilkasliikenteiset kadut ja tiet, sekä työmaiden ympäristöt. Liikenteen päästöistä peräisin olevan typpidioksidin EU:n terveysperusteinen vuosiraja-arvo ylittyy usean kilometrin matkalta kantakaupungin vilkasliikenteisillä, kuilumaisilla kaduilla. Lisäksi hengitettävälle hiukkasille asetettu vuosiraja-arvo on edelleen vaarassa ylittyä ilman jatkuvaa panostamista katupölyn torjuntaan. Myös puun pienpoltto huonontaa ajoittain merkittävästi ilmanlaatua pientaloalueilla. Ilmansuojelusuunnitelma ja meluntorjunnan toimintasuunnitelma ohjaavat toimialan työtä ja niiden toimenpiteet on huomioitava toimialan toiminnoissa. Näiden ohjelmien toimenpiteet tukevat monelta osin Hiilineutraali Helsinki 2035-ohjelman liikennettä koskevia toimenpiteitä.

Merten ja ympäristön roskaisuus on lisääntynyt viime vuosina lisääntyneiden spontaanien tapahtumien ja yleisten alueiden käytön lisääntymisen sekä mittavien rakennustyömaiden myötä. Roskaantumisen seuraaminen ja sen ehkäisy vaativat organisoitumista toimialalla ja tiedon parempaa välittymistä. Mikromuovien terveyshaitat ovat myös yksi tulevaisuuden haasteista. Päivitettävässä Itämeri-toimenpideohjelmassa roskaantumisen hallinta on yksi viidestä päämäärästä yhdessä haitallisten aineiden ja vedenalaisen melun kanssa.

Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Kehitetään työmaiden pölynhallintaa (ulkotilat) mittaamalla pitoisuuksia ja selvittämällä eri keinoja pölynhallinnan parantamiseen. Päivitetään ohjeistusta urakoiden hallintaan ja työmaiden luvitukseen. Lisätään koulutusta.	2019 alkaen	YMPA, LIKE, KAMU, RAKE, ASPA	Selvityksen tulokset, päivityt asiakirjat
Jatketaan selvitystä meritäytöissä käytettävän louheen roskaisuuden vähentämiseksi sekä lumen merikaadon roskaamisen vähentämiseksi, mukaan lukien mikromuovit.	2019 alkaen	ROHA, RAKE, KEPA	Selvitykset ratkaisusta, huomiointi hankinnoissa

Ilmanlaadun ja melun hallintaa parannetaan viemällä tehokkaaksi arvioituja ilmasuojelusuunnitelman ja meluntorjunnan toimenpideohjelman toimenpiteitä käytäntöön, kuten edistämällä kitkarenkaiden käyttöä Helsingissä.	2019 alkaen	KYMP	Toimenpiteiden toteutuminen
Perustetaan Roskaverkosto, jonka tavoitteena on välittää tietoa, kehittää toimintoja, jotka ennalta ehkäisevät roskaantumista (mm. rakennushankkeissa) ja parantavat roskaisuuden seuranta kaupunngissa. Verkostoon kutsutaan Stara ja Suomenlinnan hoitokunta sekä muut oleelliset yhteistyötahot.	2019	KEPA/YMPA	Verkoston luominen, roskaisuus
Tuetaan ilmaisia kaupunginosatapahtumia (n. 10 000 henkilön tapahtuma) roskaantumisen ja muiden lieveilmiöiden ehkäisyssä. Pilottina toimivat kokemukset muun muassa Kallio Blockpartyta. Päivitetään tapahtumien ympäristökriteerit.	2019 alkaen	YLPI (resurssit), YMPA (kriteerit), ASPA	Kriteerit voimassa 2019 kesällä

3.8 Ympäristöasioiden hallinnan työkalut ja niihin kohdistetut toimenpiteet

Ympäristöasioiden hallinnan työkalujen avulla ympäristöön liittyvää tavoitteistoa saadaan konkretisoitua ja ohjattua prosessissa seuraavaan vaiheeseen, ja aina toteutukseen asti. Työkaluja ovat muun muassa toimintajärjestelmään liitettävät malliasiakirjat, ohjeet ja linjaukset.

Toimialan toiminnan prosessit ja niiden sisältämät asiakirjat tullaan käymään läpi tarkemmin ympäristönäkökohdat huomioiden. Ympäristöohjelman laadinnan aikana tunnistettiin ympäristöasioiden hallinnan työkaluja ja niiden keskeisimpiä kehitystarpeita. Kehitystarpeiden perusteella muodostettiin toimenpiteitä, joissa on pyritty suuntaamaan resurssit niihin osa-alueisiin, joiden kehittäminen on ympäristösuorituksen kannalta merkittävää.

Tässä luvussa esitetyt toimenpiteet keskittyvät kaupunkiympäristön toimialan toiminnan ja prosessien kehittämiseen integroiden ympäristönäkökulman suunnittelun, rakentamisen, ylläpidon ja valvonnan käytänteisiin.

Linjauksia koskevat päivitystarpeet	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Viherkattolinjaukset otetaan KYMP:ssä käyttöön ja toteutetaan sen tavoitteita muun muassa asemakaavamääräyksissä ja kaupungin omissa rakennushankkeissa. Toteutumista seurataan KYMP-tasolla osana ympäristöraportointia.	2019 alkaen	MAKA, RYA, PALU, KEPA	Toteutuneiden kohteiden lukumäärä ja pinta-ala

Kaupunkitilaohjeen linjaukset tarkastetaan ympäristönäkökohdista. Esimerkiksi materiaalivalintojen tulee olla elinkaari päästöiltään perusteltuja tai sisältää keinot hankinnassa huomioitaviin kriteereihin.	2020 alkaen	KAMU , yhteistyössä KEPA	Päivitetyt linjaukset
Katu- ja puistoalueita koskevat tyyppiirustukset päivitetään huomioimaan paremmin nykyiset linjaukset, kuten tilavaraukset koskien hulevesien hallintaa ja katuvihreää.	2020 alkaen	KAMU ja LIKE , laajassa yhteistyössä	Päivitetyt tyyppiirustukset
Maankäytön ja kaupunkitilan suunnittelu	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Yleiskaavan toteuttamishjelmassa mainitut laadulliset ympäristötekijät huomioidaan jatkosuunnittelussa: esimerkiksi linjaus uusien laajojen projektialueiden hiilineutraaliuden ja ilmastoviisauden edelläkävijyydestä (Vihdintien ja Huopalahdentien bulevardikaupunki, Tuusulan väylän bulevardi, Malmin lentokenttä ja Viima-raitiotiekäytävä).	jatkuva	ASKA, MYLE, KAMU, LIKE	Tehty/ei tehty
Asemakaavamäärästyössä huomioidaan ekologista kestävyttä lisäävät määräykset. Lisätään ja varmistetaan monimuotoisuutta ja ekologisia yhteyksiä vahvistavia määräyksiä sekä yleisillä alueilla että korttelialueilla. Viherkerrointa käytetään soveltuviissa kohteissa asemakaavoituksen työkaluna.	2019 alkaen	ASKA, KAMU	Hanketason seuranta
Ympäristönäkökohdat otetaan huomioon kaavoituksessa, tontinluovutuksessa ja rakennuslupia myönnettäessä sekä huomioidaan toimialan ydinprosessityössä.	2019 alkaen	MAKA, RYA, PALU, prosessiomistajat	
Kaavamääräyspankkiin sisällytetään keinovalikoima toimialan ympäristötavoitteita toteuttavia kaavamääräyksiä, joiden ei voida arvioida nopeasti vanhentuvan ja jotka mahdollistavat jouston koskien tontinluovutusta ja seuraavia suunnittelu- ja toteutusvaiheita sekä erilaisia kokeiluja ja uusia teknologioita tavoitteisiin pääsemiseksi.	2019	ASKA MYLE KAMU, KEPA, YMPA	Tehty / ei tehty
Laaditaan alueellisia kehittämissuunnitelmia (yleiskaavan ja asemakaavan välinen suunnitelmataso), jossa tarkemmin määritellään yleiskaavan, strategian, ilmastotavoitteiden sekä ympäristösuojelun osa-alueohjelmien mukaisia suunnitteluratkaisuja. Huomioidaan tilavaraukset ilmastomuutoksen hillinnän ja sopeutumisen toimille sekä teknisille toiminnoille kaupungin toimivuuden takaamiseksi. Suunnittelun yhteydessä laaditaan alueellisen liikennejärjestelmän periaatteet. Vuonna 2025 tehdään arviointi uuden suunnitelmataso hyödyistä.	2019 alkaen	ASKA, MYLE, KAMU, LIKE ja YMPA	Alueellisten kehittämissuunnitelmien laatu ja hyödyntäminen. KEKO:n käyttöönotto
Tontinluovutus:	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Kehitetään tontinluovutusehtoja ja tontinluovutuskilpailujen malliasiakirjoja huomioimaan ympäristönäkökohdat (etenkin älykkäät energiaratkaisut ja elinkaarikestävyys) nykyistä paremmin.	2019 alkaen	MAKE , yhteistyössä YMPA	Katselmointi, kehitystarpeet, jatkotoimenpiteet

Liikennesuunnittelu	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Kehitetään liikenteen laadullisia mittareita yhteistyössä maankäytön suunnittelun kanssa.	2019 alkaen	LIKE , yhteistyössä MYLE , YMPA ja KEPA	Laadullisen mittariston valmistuminen ja käyttöönotto
Rakennushankkeiden hankkeistaminen ja suunnittelu	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Varmistetaan tilahankkeiden hankesuunnitelmavaiheessa ympäristötavoitteiden asettaminen hankkeelle. Lisätään yhteistyötä ylläpidon kanssa. a. Jatketaan hankesuunnitelman ympäristötavoitteiden arviointiin ja asettamiseen tähtäävän elinkaariohjausmallin kehittämistä (toimitilat) b. Arvioidaan elinkaariohjausmallin ja RTS-luokituksen ja muiden vastaavien mallien soveltuvuutta asuntotuotannon kohteissa.	2019	Toimitilat: ROHA, RAKE Asunnot: ATT	Valmistuneet malli(t)
Kehitetään ja otetaan käyttöön infrahankkeita ohjaavien hankeohjelmien laadintavaiheeseen sopiva malli, jonka avulla arvioidaan ja asetetaan hankkeen ympäristötavoitteet. Hankeohjelman laatiminen aloitetaan jo hankkeen aikaisessa määrittelyvaiheessa, maankäytön suunnittelun yhteydessä. Käytettävä hankeohjelmapiirros päivitetään siten, että ympäristönäkökohdat tulevat asianmukaisesti huomioituiksi.	2019 alkaen	KAMU/LIKE , asiantuntijapuu KEPA , YMPA , YLPI , ROHA , MAKE	Arviointityökalun valmistuminen, päivitetty pohja ja prosessi
Sisällytetään viherkerrointyökalu lähtökohtaisesti kaikkiin kaupungin omiin tilakohteisiin ja asetetaan kertoimelle vaadittava taso. Työkalu yhdistetään osaksi elinkaariohjausmallia.	2020	ROHA, RAKE, ATT, YMPA	Toteutuneiden kohteiden lukumäärä
Selvitetään hankesuunnitteluvaiheessa mahdollisuus toteuttaa kaikissa kaupungin uusissa ja peruskorjattavissa kiinteistöissä aurinkopaneeliratkaisuja ja viherkattolinjauksen mukaisia viherkattoratkaisuja. Liitetään osaksi elinkaariohjausmallia.	2020	Asunnot: ATT , Toimitilat: ROHA, RAKE,	Toteutuneiden kohteiden määrä
Kehitetään kiinteistöjen ylläpidon ja käyttäjän opastusta: rakennushankkeen valmistuessa räätälöidään hankekohtainen koulutuspaketti.	2019 - 2020	RAKE, ROHA, YLPI	Ohjeet ja runko tilaisuudelle, tilaisuuksien lukumäärä
Urakoiden ympäristönäkökohtien kehittäminen	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Katselmoidaan yleisten alueiden ylläpidon tuotekorttien ympäristönäkökohdat ja sovitaan kehittämistarpeista muun muassa monimuotoisuuden edistämisen näkökulmasta ja kasvinsuojeluaineiden käytön vähentämisen edistämiseksi.	2019	YLPI, KEPA, YMPA	Päivitetyt toimenpiteet kehittämistarpeiden mukaan
Edelleen kehitetään ympäristöasiakirjaa toimitilojen ja infran rakennushankkeiden suunnittelun ohjauksessa ja urakoiden kaupallisena asiakirjana muun muassa poistamalla päällekkäisyyksiä sitä sivuavien asiakirjojen osalta ja pilotoimalla työmaavaihetta.	käyttöönotto 2019	RAKE, LIKE, KAMU, Asiantuntijapuu KEPA	Käyttöönottot

Selvitetään jätteiden siirtoasiakirjan käytön prosessi ja ohjeistetaan niiden käyttöä ja hallintaa kaikissa toimialaa koskevissa toiminnoissa ja urakoissa.	2019 alkaen	KEPA, ROHA, YMPA, RAKE, YLPI, MAKE	Prosessi ja kehitystarpeet kuvattu, ohje annettu
Jatketaan yleisten alueiden ylläpidon yksityisten urakoiden hankinta-asiakirjojen ja Staran sopimuksen ympäristökriteerien kehitystyötä ja päivitetään ympäristösuunnitelmapohja.	2019 alkaen	YLPI, KEPA	Kehittyvät ympäristökriteerit
Yleisten alueiden ylläpidon resursseja ja osaamista tulee lisätä, jotta ympäristötavoitteiden toteuttamista ja erityisesti monimuotoisuuden lisäämistä pystytään edistämään.	2019	YLPI	Vastuiden nimeäminen
Toimitilojen ylläpito	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Ylläpito kartoittaa ja päivittää toimitilojen jätetilat ja – sopimukset sekä lajitteluohjeistuksen yhteistyössä toimitilojen ekotukihenkilöiden ja HSY:n kanssa. Mahdollistetaan jätejakeiden erilliskeräys.	2021 mennessä	YLPI, ROHA:n, RAKE:n ja YMPA:n avustuksella	toimenpiteiden kirjaaminen ja vienti huoltokirjaan
Viedään jätetiedot uuteen BEM-huoltokirjaan: tehdään kohdekohtainen linkki HSY:n jätesopimukseen ja dokumentoidaan huoltokirjaan kaikki jäteasioihin liittyvät tiedot sekä toimenpiteet.	2021 mennessä	YLPI, ROHA:n avustuksella	Huoltokirjan päivitys
Valvonta	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Tehostetaan valvonnan viranomaisten yhteistyötä. Pilotoidaan yhteistarkastuksia kohteissa, joissa siitä hyödytään.	2019-2020	PALU, YMPA ja ASPA, (RAVA)	yhteistarkastusten lukumäärä
Kehitetään lausunnotonnettelyä Lupapisteessä. <ul style="list-style-type: none"> - pilaantuneet maat - meluilmoituksen tarve - hulevesisuunnitelmat - muut ympäristöasiat - aloituskokoukseen osallistuminen, kutsu ja katselmukset 	alkaen 2019	RAVA, YMPA	Lupapisteen raportointi, katselmukset ja lausunnot
Hankitaan ympäristönsuojelun paikkatietopohjainen tietojärjestelmä.	2019	YMPA	
Arvioidaan viherkertoimen käyttökokemukset ja vaikuttavuus: Tonttikohtaisten sopeutumistoimenpiteiden kustannushyödyt pidemmällä aikavälillä tulee selvittää toteutuneiden tapausten perusteella. Pitkän aikavälin hyödyt perustelevat ratkaisuja, jotka aiheuttavat välittömiä kustannuksia hankkeelle.	2020	YMPA, RAVA, ASKA, KAMU, MYLE	Arvioinnin valmistuminen
Alueiden käyttö	Aikataulu	Vastuut	Mittari
Parannetaan tilapäisten liikennejärjestelyjen sujuvuutta kaikilla liikkumisen muodoilla ja esteettömyys huomioiden.	jatkuvaa	ASPA	Laadullinen arviointi

4. Raportointi

Ympäristöraportointi kehittyy tulevana vuosina. Ympäristöraportoinnin keskeiset tunnusluvut tullaan liittämään osaksi johdon mittaristoa. Ympäristöohjelman toteutumista ja organisaation ympäristösuorituksen tasoa seurataan seuraavilla elementeillä:

- ympäristöohjelman toimenpiteiden seuraaminen osana strategian toimenpideohjelman seuranta ja ympäristöraportointia
- kehityshankkeiden seuranta osana hankesalkkua
- ympäristötilinpito osana talouden seurannan vuosikelloa
- hankekohtaisten ympäristötietojen kertyminen osana ympäristöraportointia
- ympäristöindikaattoreiden avulla

Ympäristöohjelman toimenpiteistä raportoi päävastuullinen taho (lihavoitu toimenpiteessä) **vuosittain** ympäristöraportoinnin yhteydessä. Ympäristöraportoinnin koostamisesta vastaa kehittämispalvelut. Ympäristöohjelmaan liittyvät indikaattorit jakautuvat seuraavasti

- kaupunkistrategian indikaattorit
- Kympin strategian toimenpideohjelman indikaattorit
- kaupunkitason indikaattorit ympäristöraportointia varten
- Kympin oman toiminnan Ekokompassi-indikaattorit (välittömät ympäristövaikutukset)
- Kympin toiminnan muut ympäristöindikaattorit (välilliset ympäristövaikutukset)

Kutakin näistä seurataan raportointitarpeen määrittämällä syklillä. Pääsääntöisesti strategisia indikaattoreita raportoidaan neljännesvuosittain ja muita indikaattoreita vuosittain. Ympäristöohjelman toteutumisesta raportoidaan vuosittain.

Hankekohtainen ympäristöseuranta

Luotaessa hanketason ympäristötavoitteistoa ja kehitettäessä ympäristöasioiden hallinnan työkaluja saadaan hankkeista raportoitua tietoa, jonka avulla voidaan arvioida ympäristösuorituskykyä ja siten myös ympäristöohjelman toteutumista. Raportointitiedon keräys, analysointi ja hyödyntäminen vaativat tietojärjestelmiä ja lisää resursseja. Hankkeista saatavan tiedon tulisi olla mahdollisimman lähellä tilajaa/tavoitteiden määrittäjää, jolloin toimintaa voidaan aidosti ohjata ja kehittää. Hanketason seuranta onnistuu jo osassa hankkeita, kuten kaavoituksessa. Pitkän aikavälin tähtäimessä on saada hanketason seuranta jouhevaksi ja aidosti toimintaa ohjaavaksi elementiksi.

Ympäristöraportoinnin tunnuslukuja hanketasolla

- 1) käytettävät suunnitteluratkaisut esim. hulevesien imeyttämiseksi tai monimuotoisuuden parantamiselle
- 2) energiankulutus, CO₂-päästöt
- 3) vedenkulutus
- 4) polttoaineiden kulutus
- 5) jätteiden tuotto
- 6) uusiomateriaalien käyttö
- 7) materiaalien hyötykäyttö

- 8) vihertehokkuus (rakennetun/läpäisemättömän alueen suhde läpäisevään ja kasvulliseen pinta-alaan nähden)

Liite 1. Ympäristönsuojelua ohjaavat ohjelmat, linjaukset ja määräykset

Toimiala on osana kaupunkia sitoutunut noudattamaan alla lueteltuja ympäristönsuojelun osa-alueohjelmia, niiden tavoitteita ja toimenpiteitä. Usean osa-alueohjelman laadintavastuu on toimialalla ja vähintään niiden laadinnassa ja seurannassa on mukana asiantuntijoita toimialalta, jotka osaltaan vahvistavat kytköstä tavoitteiden toteuttamiseen.

Ohjelma	Seuranta ja päivitysvastuu:	Huomioita
Globaalivastuustrategia (kvsto 26.9.2012)	kaupunginkanslia	
Hiilineutraali Helsinki 2035	YMPA	Hyväksytään 2018
Helsingin ilmastotiekartta	YMPA	Ilmastotavoitteita kokoava teos
Energiatehokkuussopimus (KETS) 2017–2025 työ- ja elinkeinoministeriön, Energiaviraston ja Kuntaliiton kanssa.	RYA/ROHA	
Global Covenant of Mayors Climate and energy	YMPA/ROHA	Kaupunkien tulee laatia kolmen vuoden sisällä liittymisestä ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen ohjelmat (HNN2035 ja sopeutumisen linjaukset).
Pääkaupunkiseudun ilmastonmuutoksen sopeutumisen strategia 2030	HSY	
Ilmastonmuutokseen sopeutumisen linjaukset 2017–2025	YMPA	Hyväksytään 2018
Keinoja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi Helsingin kaupungissa 2012	YMPA	Raportti
Hulevesiohjelma 2018	MAKA/KAMU	
Tulvastrategia 2008(-2014)	MAKA/KAMU	Päivitetään 2021 mennessä
Pienvesiohjelma 2007	MAKA/KAMU	Päivitetään 2020
Ilmansuojelusuunnitelma 2017–2024	YMPA	
Meluntorjunnan toimintasuunnitelma 2018–2022	YMPA	
Helsingin seudun liikennejärjestelmäsuunnitelma HLJ 2015	HSL	Hyväksytyjen suunnitelmien pohjalta neuvotellaan vuosille 2016–2019 MAL-aiesopimuksen toimenpiteet ja resurssit niiden toteuttamiseksi
Helsingin sähköisen liikenteen työryhmän raportti 2015–2016	MAKA/LIKE	

Kestävä kaupunkiliikkuminen Helsingissä (2018)	MAKA/LIKE	Kokoaa kaiken kestävään liikkumiseen liittyvän tavoitteiston
Liikkumisen kehittämisohjelma (Ksv 2015c)	MAKA/LIKE	
Citylogistiikan toimenpideohjelma 2014	MAKA	
Pyöräilyn edistämishjelma 2014	MAKA/LIKE	
Itämerihaaste: Helsingin ja Turun Itämeri-toimenpideohjelma 2014-2018	YMPA	Päivitys kaudelle 2019-2023 käynnissä
Kaivumaiden, kiviaineksen ja purkumateriaalin kehittämisohjelma	RYA/ROHA	Hyväksytään syksy 2018
LUMO-ohjelma 2008–2017	YMPA	Päivitys käynnissä
Vieraslajilinjaus 2015–2019	YMPA	
Helsingin luonnonsuojeluohjelma 2015–2024	YMPA	
Viherkattolinjaus 2016	MAKA	
Helsingin viher- ja virkistysverkoston kehittämissuunnitelma VISTRA II	MAKA	
Helsingin ympäristötietoisuuden yhteistyösuunnitelma	YMPA	
Jätehuoltomääräykset	HSY	
Helsingin kaupungin ympäristösuojelumääräykset	YMPA	
Helsingin kaupungin rakennusjärjestys	RAKVV	